

12. Иванов, А. Н. О новом виде обыска [Текст] // Актуальные проблемы криминалистики на современном этапе: сб. науч. статей / А. Н. Иванов; под ред. З. Д. Еникеева. – Уфа: РИО БашГУ, 2003. – Ч. 1. – С. 105 – 109.
13. Краснова, Л. Б. "Обыск-осмотр" средств компьютерной техники [Текст] // Воронежские криминалистические чтения / Л. Б. Краснова; под ред. О. Я. Баева. – Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2000. – Вып. 1. – С. 107.
14. Исаева, Л. Обыск: роль специалиста [Текст] // Законность / Л. Исаева. – 2001. – № 6. – С. 18-20.
15. Кочубей, А. В. Использование специальных познаний при расследовании налоговых преступлений [Текст] // Криминалистика: актуальные вопросы теории и практики / А. В. Кочубей, А. В. Горбачев. – Ростов-на-Дону, 2002. – 259 с.

Макаренко А. С., НУ "ОЮА"

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТАНУ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У ГАЛУЗІ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ

В данной статье анализируется состояние уголовного законодательства в сфере назначения наказания, его противоречия и недостатки. Рассматривается Закон Украины № 270-VI от 15 апреля 2008 года "О внесении изменений в Уголовный и Уголовно-процессуальный кодексы Украины по гуманизации уголовной ответственности", которым значительно конкретизированы правила назначения наказания. Особое внимание сосредоточено на ст. 69¹ Уголовного кодекса Украины, так как данная норма является важным шагом в реализации идеи конкретизации уголовно – правового значения обстоятельств, смягчающих наказание, что есть перспективным.

In this article the state of criminal legislation in sphere of setting punishment, its contradictions and defects are analyzed. The Law of Ukraine on April, 15, 2008 "About making the changes to Criminal and Criminal-Procedural codes of the Ukraine in relation to humanizing of criminal responsibility" is examined, by which the rules of setting punishment are considerably specified. The special attention is concentrated on article 69¹, because this norm is an important step in realization of idea of specification of criminally – legal value of circumstances which commute sentence, that is perspective.

Одним із компонентів формування правової держави є оновлення та вдосконалення кримінально-правових заходів реагування на вчинений злочин, серед яких важливе місце посідає кримінальне покарання, від правильного застосування якого певною мірою залежить успішність протидії злочинності. Призначення покарання – завершальний етап розгляду кримінальної справи. Постановляючи обвинувальний вирок і призначаючи покарання, суд завжди вирішує два питання: 1) перше пов'язане з кваліфікацією злочину за відповідною статтею (частиною статті) Кримінального Кодексу України (далі – КК), 2) друге – з призначенням покарання у межах санкції статті КК, за якою кваліфіковане діяння винного, з урахуванням відповідних положень Загальної частини КК. Призначити особі покарання, яке буде необхідним та достатнім для її виправлення та попередження нових злочинів, являється одним із відповідальних і важливих завдань суддів у їх правозастосовчій практиці. У цьому аспекті дослідження проблем диференціації відповідальності і призначення покарання набуває особливої актуальності і значимості.

Питаннями призначення покарання займалися багато правознавців. Особливий внесок в її дослідження внесли такі вчені, як М. І. Бажанов, Є. В. Благоев, Л. В. Багрий – Шахматов, Ю. В. Баулін, І. М. Гальперін, Т. А. Денисова, В. К. Дуюнов, І. І. Карпец, Г. А. Крігер, Л. Л. Кругліков, В. В. Мальцев, Ю. Б. Мельнікова, О. О. Мясніков, Т. В. Непомняща, Г. П. Новосолов, П. П. Осипов, А. М. Плешаков, Є. Ю. Полянський, Ю. А. Пономаренко, В. В. Похмелкін, Л. А. Прохоров, Т. В. Сахарук, М. А. Скрябін, М. Н. Становський, М. С. Таганцев, В. І. Ткаченко, В. О. Туляков, В. І. Тютюгін, О. Г. Фролова, Г. І. Чечель, М. Д. Шаргородський та інші [1]. Проте, незважаючи на велику кількість робіт, присвячених даній проблематиці, і досі окремі питання призначення покарання мають гострий дискусійний характер. Більше того, не дивлячись на очевидну актуальність проблеми, її спрямованість на практизацію кримінологічних ідей та теорій, до цього часу комплексні дослідження її стану були відсутні.

Метою даного дослідження є висвітлення деяких актуальних проблем стану вітчизняного законодавства у галузі призначення покарання, аналіз його протиріч і недоліків, а також вироблення певних висновків щодо його вдосконалення.

Аналіз історії розвитку інституту призначення покарання взагалі та загальних засад призначення покарання зокрема

в кримінальному законодавстві України показує закономірності, спрямованість розвитку загальних засад призначення покарання від окремих, розрізнених правил у перших нормативних актах до їх стрункої системи, передбаченої в ст. 65 КК України 2001 року. Так, відповідно до ч. 1 цієї статті суд призначає покарання:

1) у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, що передбачає відповідальність за вчинений злочин;

2) відповідно до положень Загальної частини цього Кодексу;

3) враховуючи ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання [2].

Закріплення КК України 2001 р. загальних засад призначення покарання саме як системи (ч. 1 ст. 65 КК) являється досягненням нині діючого кримінального законодавства, оскільки вони є обов'язковими для суду правилами в кожному конкретному випадку призначення покарання винній у вчиненні злочину особі для досягнення мети покарання.

Потрібно відмітити, що на теперішньому етапі правотворення в Україні відбувається переосмислення і реформування кримінального законодавства, викликане зміною суспільних відносин, прагненням України до євроінтеграції, а також необхідністю заповнення прогалин, які існують у чинному вітчизняному законодавстві. Зокрема, відповідно до Плану заходів щодо виконання обов'язків і зобов'язань України, що впливають із її членства у Раді Європи № 39/206, для забезпечення верховенства права пропонується проведення гуманізації кримінального законодавства. Так, 15 квітня 2008 р. був прийнятий Закон України "Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності", яким значно конкретизовано правила пом'якшення покарання. Гуманізація законодавства, здійснена вказаним Законом, у частині призначення покарання проявилася, по – перше, щодо процедури призначення покарання та правил відбору більш тяжкого покарання у межах санкції статті (ч. 2 ст. 65 КК), по – друге, щодо правил пом'якшення покарання.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 65 КК України суд призначає покарання у межах, встановлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України [2]. Однак з метою забезпечення принципу справедливості призначення покарання для випадків, коли навіть застосування мінімального покарання, що

передбачене санкцією статті, є занадто суворим, законодавець у ч. 1 ст. 69 КК України закріпив можливість суду призначити особі, яка вчинила злочин, більш м'яке покарання, ніж передбачено законом. Згідно з ч. 1 ст. 69 КК України за наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину, з урахуванням особи винного суд, умотивувавши своє рішення, може призначити основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України, або перейти до більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України за цей злочин. До внесення Законом України від 15 квітня 2008 р. [3] змін до кримінального законодавства суд мав можливість призначити більш м'яке покарання, ніж передбачено законом, лише за особливо тяжкий, тяжкий злочин або злочин середньої тяжкості. Але Рішенням Конституційного Суду України (далі – КСУ) у справі за конституційним поданням Верховного Суду України (далі – ВСУ) щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень ст. 69 КК України від 2 листопада 2004 р. № 15-рп/2004 р. було визнано неконституційним положення ч. 1 ст. 69 КК України в частині, яка унеможлиблює призначення особам, які вчинили злочини невеликої тяжкості, більш м'якого покарання, ніж передбачено законом [4]. Ч. 2 ст. 69 КК України передбачає, що обов'язкове додаткове покарання може не призначатися на підставах, передбачених ч. 1 цієї статті. Але до прийняття вказаного Рішення ч. 1 ст. 69 КК обмежувала застосування ч. 2 ст. 69 лише щодо осіб, які вчинили злочини середньої тяжкості, тяжкі і особливо тяжкі, тобто до осіб, які скоїли злочини невеликої тяжкості, ця норма закону, включаючи як основні, так і додаткові покарання, не могла застосовуватися взагалі. На практиці це породжувало проблеми, що призвело до звернення Пленуму ВСУ до КСУ з проханням урегулювати дану ситуацію.

Ст. 65 КК України, визначаючи загальні засади призначення покарання, включає в якості складового елементу обов'язкове врахування обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання. Ідучи на зустріч питанням захисту осіб, потерпілих від злочинів, та стимулювання посткримінальної поведінки, ч. 1 ст. 66 КК України була доповнена п. 2¹, в якому передбачено таку пом'якшуючу обставину як надання медичної або іншої допомоги потерпілому безпосередньо після вчинення злочину.

15 квітня 2008 р. КК України був доповнений ст. 69¹, відповідно до якої за наявності обставин, що пом'якшують покарання, передбачених пунктами 1 та 2 частини першої статті 66 КК України, відсутності обставин, що обтяжують покарання, а також при визнанні підсудним своєї вини, строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого відповідною санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК України [2; 3]. Прийняття цієї норми, на мій погляд, є важливим кроком в реалізації ідеї конкретизації кримінально-правового значення обставин, що пом'якшують покарання. Як зазначає Т. І. Нікіфорова, ст. 69¹ КК України є початком законодавчої діяльності, спрямованої на зменшення розсуду суду при вирішенні кримінальних справ і особливо при призначенні покарання, що сприятиме уніфікації судової практики [5, с. 261]. Український законодавець при вирішенні проблеми конкретизації кримінально-правового значення обставин, які пом'якшують покарання, пішов по шляху російського законодавця. Проте не можна не відзначити певні недоліки норми, передбаченої ст. 69¹ КК України. Перш за все, виникає питання, чому саме обставини, передбачені п. 1 та 2 ч. 1 ст. 66 КК України були виділені законодавцем як "особливі" та такі, що потребують чіткої регламентації їх впливу на покарання. Тут, звичайно, слід врахувати подібність норм, передбачених ст. 69¹ КК України та ст. 62 КК Російської Федерації (далі – РФ), та відповідно подібність пом'якшуючих обставин, які визнані російським та вітчизняним законодавцем як такі, що потребують чіткої регламентації їх впливу на призначення покарання. Так, згідно з ч. 1 ст. 62 КК РФ за наявності пом'якшуючих обставин, передбачених пунктами "і" та (або) "к" частини першої статті 61 цього Кодексу, і відсутності обтяжуючих обставин строк чи розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу [6]. Проте таке запозичення має певні досить недоречні упущення. Так, зокрема, Законом України від 15 квітня 2008 р. в ст. 66 вищезгаданим п. 2¹ було введено таку обставину, що пом'якшує покарання, як надання медичної або іншої допомоги потерпілому безпосередньо після вчинення злочину [3]. Взагалі, ця обставина запозичена з Модельного Кримінального кодексу країн Співдружності Незалежних Держав (далі – СНД)

від 17 лютого 1996 р., де вона передбачена у п. "к" ч. 1 ст. 62 [7]. У КК РФ, вона міститься у п. "к" ст. 61, який включено, як ми бачимо, у перелік "особливих" пом'якшуючих обставин згідно зі ст. 62 КК РФ [6]. Більше того, ця обставина в КК України закріплена як самостійна, тому передбачена саме окремим пунктом 2¹, у той час як у Модельному КК країн СНД та у КК РФ вона закріплена поряд з такими обставинами як добровільне відшкодування або усунення матеріальної чи іншої шкоди, завданої злочином, інші дії, які направлені на загладжування шкоди, завданої злочином, в одному пункті частини статті. Невключення цієї обставини в ст. 69¹ КК України, з однієї сторони, є не виправданим з наступних причин. По – перше, оскільки, якщо відшкодування завданого збитку або усунення вже заподіяної шкоди визнається особливою "пом'якшуючою" обставиною, то тим більше надання медичної або іншої допомоги потерпілому безпосередньо після вчинення злочину, тобто дії, спрямовані на недопущення заподіяння шкоди, повинні визнаватися "особливою обставиною, яка пом'якшує покарання". По – друге, можливо логічно було би просто включити обставину, передбачену п. 2¹ ч. 1 ст. 66 КК України, в п. 2 ч. 1 цієї ж статті, як це зроблено у КК РФ та у Модельному КК країн СНД, і таким чином урегулювати цю ситуацію. З іншої сторони, логіка українського законодавця очевидна: закріпивши у ст. 69¹ КК України саме обставини, передбачені п. п. 1 та 2 ст. 66, він тим самим передбачив обов'язкове пом'якшення покарання як засіб заохочення позитивної посткримінальної поведінки винного [8; С. 6 – 10]. І тому така обставина, як надання медичної або іншої допомоги потерпілому безпосередньо після вчинення злочину, закріплена у КК України як самостійна окремим пунктом у переліку обставин, які пом'якшують покарання.

Законом України від 15 квітня 2008 р. були внесені зміни до ст. 68 КК України, яка визначає правила призначення покарання за незакінчений злочин. Так, ч. 2 даної статті передбачає, що за вчинення готування до злочину строк або розмір покарання не може перевищувати половини максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК України. Відповідно до ч. 3 цієї ж статті за вчинення замаху на злочин строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої

частини КК України [3]. Дані зміни мають велике практичне значення, оскільки вказують суддям на чіткі орієнтири, за яких пом'якшення покарання, передбаченого за вчинення певного злочину, є обов'язковим. Таке пом'якшення обумовлене тим, що готування та замах на злочин є менш небезпечними порівняно із закінченим злочином, що і призвело до закріплення законодавцем достатньо чітких меж призначення строку або розміру покарання у даному випадку.

Далі проаналізуємо зміни, що стосуються правил посилення покарання. Законом України від 15 квітня 2008 р. ч. 2 ст. 65 КК України доповнена реченням такого змісту: "Більш суворий вид покарання з числа передбачених за вчинений злочин призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатній для виправлення особи та попередження вчинення нею нових злочинів" [3]. Тобто сформульований та конкретизований принцип доцільності та справедливості покарання, особливо, якщо мова йде про призначення більш суворого виду покарання з числа передбачених.

15 квітня 2008р. вказаним Законом були внесені зміни і в ч. 4 ст. 71 КК України. Так, згідно з цією нормою остаточне покарання за сукупністю вироків, крім випадків, коли воно визначається шляхом поглинання одного покарання іншим, призначеним у максимальному розмірі, має бути більшим від покарання, призначеного за новий злочин, а також невідбутої частини покарання за попереднім вироком [3]. Тобто, у ч. 4 ст. 71 КК закріплений виняток, коли принцип поглинання при призначенні покарання за сукупністю вироків може бути застосований не лише у разі призначення за окремий злочин довічного позбавлення волі, а й в інших випадках, коли за знову вчинений злочин призначено передбачене законом максимальне покарання.

Також відповідно до п. 23 постанови Пленуму Верховного Суду України "Про практику призначення судами кримінального покарання" у разі визнання особи винною у вчиненні кількох злочинів рішення про її звільнення від відбування покарання з випробуванням приймається тільки після визначення на підставі ч. 1 ст. 70 КК остаточного покарання, виходячи з його виду й розміру [9]. Постановою ПВСУ № 11 від 06.11.2009 р. були внесені зміни до п. 23 пост. ПВСУ від 24.10.2003 р., згідно з якими, коли особа, щодо якої було застосоване таке звільнення, вчинила до постановлення вироку в першій справі інший злочин, за який

вона засуджується до покарання, що належить відбувати реально, застосування принципів поглинання, часткового чи повного складання призначених покарань не допускається. За таких умов кожний вирок виконується самостійно [5]. Дані зміни мають важливе значення, адже являються засобом диференціації кримінальної відповідальності.

Отже, незважаючи на більш високий рівень законодавчої регламентації питань призначення покарання у КК 2001 р., а також значної ролі Закону України № 270 – VI від 15 квітня 2008 р. щодо аспектів конкретизації та деталізації, надання відносно чітких орієнтирів стосовно правил призначення покарання, норми КК України мають ряд протиріч та неузгодженостей та потребують певної конкретизації.

Література:

1. Бажанов М. И. Назначение наказания по советскому уголовному праву. – Киев: Вища школа, 1980. – 216 с.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р.: Офіційний текст із змінами і доповненнями станом на 15 квітня 2009 р. – Х.: ТОВ "Одіссей", 2009. – 304 с.
3. Закон України від 15 квітня 2008 р. № 270 – VI "Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності" (ВВР України. – 2008. – № 24. – Ст. 236).
4. Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 р. № 15-рп/2004 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 КК України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/pls/wccu>
5. Нікіфорова Т. І. Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – Вип. № 3 (27). – 2008. – С. 260 – 264.
6. Уголовный кодекс Российской Федерации от 13.06.1996 (принят ГД ФС РФ 24.05.1996, одобрен СФ 05.06.1996) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ntc.duma.gov.ru/bpa/searchrun.phtml?idb=1&tipdocu=&tipdoc=%5B%5D=16&ogu1=&sbu1=&dd1=&dd2=&nmu=&nm=&nm=%D3%E3%E%EB%E%ED%FB%E9+%EA%E%E4%E5%EA%F1&nstr=&tx=&klu1=&klu2=0&kl=&klid=&rubu1=&rubu2=0&rub=&txt=&vs=&cpage=1&sort=1>

7. Модельный Уголовный Кодекс стран СНГ от 17.02.1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241285&subID=100094318,100094328,100094332,100094562,100094581#text>
8. Сабитов Р. А. Посткриминальное поведение (понятие, регулирование, последствия). – Томск: Изд-во Томского университета, 1985. – 192 с.
9. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 року № 7 "Про практику призначення судами кримінального покарання" (із змінами, внесеними згідно із постановами Пленуму Верховного Суду України № 18 від 10 грудня 2004 р., № 8 від 12 червня 2009 р. та № 11 від 06.11.2009 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/2B7E0AAF30853651C3256DF7002E9A19?OpenDocument&CollapseView&RestrictToCategory=2B7E0AAF30853651C3256DF7002E9A19&Count=500&>

Марєєв В. В., НУ "ОЮА"

ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ПРАВА ПАЦІЄНТІВ, ЙОГО ВИДИ ТА ОЗНАКИ

В статье выполнен общетеоретический анализ объекта преступлений, которые посягают на права пациентов, его виды и признаки, обобщены взгляды научных работников по данной проблематике.

The general theoretic analysis of object of crimes, which trench upon rights for patients, his kinds and signs, is executed in the article, the looks of research workers are generalized on this problem.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Має надзвичайно важливе, як наукове, так і практичне значення. Об'єкт злочину є елементом складу злочину, правильне визначення якого сприяє визначенню ступеню суспільної небезпечності протиправного діяння, точній юридичній кваліфікації, характеристиці інших елементів складу злочину, відмежуванню від інших правопорушень. Неправильна кваліфікація вчиненого в ряді випадків злочинного діяння має своїм джерелом неправильне вирішення питання про об'єкт злочину.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти досліджуваної теми були предметом наукового аналізу та вивчення